

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

26-27 листопада

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

26-27 листопада 2020 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2020

Література

1. Єременко Т. Є. Мовленнєве спілкування англійською мовою: фонетичний аспект : навчальний посібник. Одеса: ОЦНТЕІ, 2003. 219 с.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. Высшее образование сегодня. 2003. № 5. С. 34–42.
3. Николаева С. Ю. Методика викладання іноземних мов в середніх навчальних закладах. К.: Ленвіт, 2002. 346 с.
4. Spolsky Bernard. Sociolinguistics. Oxford: Oxford University Press, 2003. 128 p.

Ірина Русєва,
здобувач вищої освіти 2 року навчання
за другим (магістерським) рівнем
філологічного факультету
Університету Ушинського
Науковий керівник: к.філол.н., доц. Т. І. Крупеньова

ТОПОНІМІКОН ХУДОЖНЬОГО ЧАСОПРОСТОРУ РОМАНУ ЮРІЯ ВИННИЧУКА «ЛЮТЕЦІЯ»

Статтю присвячено характеристиці топонімікону роману Юрія Винничука «Лютеція». Досліджено топоніміку як один із розділів ономастики, що вивчає географічні назви, їх значення та походження. Визначено та описано основні стилістичні та функціональні можливості географічних найменувань у романі Юрія Винничука. Виокремлено групи топонімів, які є найпродуктивнішими в романі, осмислено їх роль у художньому творі. Застосовано комплексний підхід для встановлення та характеристики зв'язку топонімів із часовою та просторовою організацією літературного твору.

Ключові слова: *топонім, макротопонім, урбанонім, годонім, хронотопний шлях аналізу.*

The article is devoted to the description of the toponymicon of Yuri Vynnychuk's novel "Lutetia". Toponymy as one of the branches of onomastics, which studies geographical names, their meanings and origins, has been studied. The main stylistic and functional capabilities of geographical names in the novel by Yuri Vynnychuk are determined and described. The groups of toponyms that are the most productive in the novel are singled out, their role in the work of art is understood. An integrated approach is used to establish and characterize the connection of toponyms with the temporal and spatial organization of the literary work.

Key words: *toponym, macrotoponym, urbanonym, homonym, chronotopic way of analysis.*

Вагоме значення серед ономастики певного твору мають топоніми. Основна їх функція – створення у тексті художнього простору, локалізуванню дій персонажів. Топонім слугує головним засобом посилення співвідношення «герой – місце дії – час дії». За допомогою топонімічних ареалів читачі уявляють географічні ландшафти минулих або сучасних місцевостей; територію, якою «рухається» персонаж або й сам автор.

Аналіз досліджень і публікацій. Наукові засади художньої літературної ономастики були розроблені у працях вчених-ономастів Ю. О. Карпенка, В. М. Михайлова, О. В. Суперанської, О. І. Фоняковою, Л. О. Белея, В. М. Калінкіна, В. А. Кухаренко, Є. С. Отіна та іншими українськими та зарубіжними науковцями. Вивчення топоніміки у межах загальноономастичних досліджень розгорнуті в працях В. В. Німчука, Н. В. Подольської, О. В. Суперанської, М. М. Торчинського, К. К. Цілуйка. Проте у сучасній

українській постмодерній літературі і в творах Юрія Винничука, зокрема, топоніміка майже не досліджена. За словами О. Немировської «топонім завжди задіяний у контекст твору, мобілізований митцем з безлічі назв саме для цього твору, працює на нього, творить своє унікальне асоціативне поле, свій топонімічний фон, який слугує камертоном смислового наповнення у творі» [4, 118]. Тому комплексний аналіз топонікону прози Юрія Винничука сприятиме глибшому розумінню особливостей ономасторчості як у сучасній українській постмодерністській прозі, так і в новітній літературі загалом. Саме це й зумовлює **актуальність роботи.**

Мета дослідження – проведення комплексного функціонально-стилістичного аналізу літературної топонімії роману Юрія Винничука «Лютеція».

Об'єкт дослідження становлять топоніми в романі Юрія Винничука «Лютеція».

Виклад основного матеріалу. Онімичний простір художнього твору вміщує усі класи власних назв, серед яких значуще місце посідають і топоніми. Так дослідниця О.Фонякова наголошує на тому, що роль географічних назв у тексті – це служіння композиційно-мовленнєвим засобом створення документальності оповіді в авторській мові; розкриття авторсько-оповідацького образу; створення зв'язку між розвитком сюжету й мікротемами тексту [5, 83–84].

Юрій Винничук чітко подає хронотоп роману «Лютеція». Кожну частину автор підписує:

ВСТУП

Лютий 1988. Львів. Винники [2, 3]

або

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

1987. Станіславів – Софіївка [2, 149]

Топонімікон твору досить різноманітний. Загалом у тексті залучено близько 100 онімів на позначення місцевості. Письменник використовує значну кількість макротопонімів. Найбільше серед них назв на позначення сучасних держав: *Америка (Амеріка), Англія, Бірма, Ізраїль, Канада, Мадагаскар, Німеччина, Польща, Росія, Швеція*. Згадується також *Сибір*: «...батьків з Сибіру повернув...» [2, 116]; *Захід*: «...виїхали на Захід...» [2, 133]; *Далекий Схід та Океанія*: «Я теж люблю читати казки, – сказала вона. – Особливо народів Далекого Сходу...», «А казки *Океанії* читала?» [2, 276]. Так під назвою «Океанія» в Українській енциклопедії імені М.П.Бажана знаходимо визначення: «Океанія – загальна назва для островів центральної і південної частини [Тихого океану](#) між 30° пд. ш. і 30° пн. ш., включаючи [Нову Зеландію](#) і [Нову Гвінею](#)». Не менш цікавим є залучення у текст наступного макротопоніма: «Ми спустилися на кухню, я розгорнув марлю і врізав шматочок шинки...На язика в мене був смак 1930-тих років – причастя львівською *Атлантидою*». У цьому контексті назва давньої цивілізації використовується Ю.Винничуком у метафоричному мовленні, означає щось давнє, забуте. Топонім постає у символічній-образній функції.

Якщо розглядати наведені вище макротопоніми в контексті розвитку сюжету, то за класифікацією О.Фонякової це «назви далеких об'єктів, не пов'язані безпосередньо з розвитком сюжетної дії. Вони потрапляють у свідомість переважно з книг або розповідей співрозмовників» [5, 71]. Разом з астіонімами: *Болехів, Камянець, Катербург, Київ, Клязьма, Краків, Кременець, Лондон (Льондон), Москва, Париж, Сатбор, Станіславів, Тернопіль, Торонто, Чернівці* – це топонімікон «заднього плану» роману (термін Ю.Карпенка [3, 14]).

Не обійшовся й автор без макротопоніма *Україна*, хоча й зустрічаємо його в тексті досить незвично, автор порівнює назву держави з назвою поеми «*Арканум*»: «... – Але от як ви гадаєте... *Арканум*... це ж мається на увазі *Україна*?

– Чому ви так вирішили?

– Практично ті ж самі букви за винятком однієї. Там на місці «ї» – «м» [2, 214].

Основна ж дія роману «*Лютеція*» розгортається у Львові. Але Ю.Винничук пише про це місто у двох різних часових відрізках: у кінці ХХ ст. та в середині ХІХ ст. І саме у такій послідовності. Сюжет переносить читача, то в один хронологічний період, то в інший. Тому, безперечно, рух головного героя у сюжеті пов'язаний із астіонімом *Львів* [2, 3]. Хоча в тексті й знаходимо назви інших областей та регіонів України: *Волинь, Полісся, Тернопільщина* [2, 249; 67; 113] – вони не є суттєвими, а згадуються лише мимохідь. Серед назв природних об'єктів виділяємо потамоніми (*Іква* [2, 257], *Рудка* [2, 143]) та дрімоніми (*Антоповецький* та *Борщовецький* ліси [2, 124]).

Розглянемо топоніми «переднього плану» – найчастотніші географічні назви, які мають найважливішу серед інших топонімів функцію: створюють документальність авторської оповіді, розкриваючи постать автора-оповідача; є нерозривні з сюжетом та його мікроконтекстами та підтемами; залучаються в мову героїв з різним функціонуванням. Наприклад, *Винники* [2, 3], *Замарстинів* [2, 201], *Кривчиці* [2, 19], *Левандівка* [2, 190], *Личаків* [2, 25], *Майорівка* [2, 266], *Новий Львів* [2, 75], *Софіївка* [2, 133] – внутрішньоміські хроніми, що дають назви мікрорайонам Львову. Але іноді дія роману переноситься і в сільську місцевість. У тексті знаходимо такі селища: *Бережанки* [2, 249], *Борсуки* [2, 123], *Брюховичі* [2, 62], *Грибова* [2, 249], *Дідилове* [2, 62], *Малі Фільварки* [2, 133], *Молотки* [2, 124], *Ожидов* [2, 89].

Епізоди роману зазвичай чітко локалізовані. Для цього автор використовує годоніми: *Академічна* [2, 295], *Вовчинецька* [2, 135], *Галицька* [2, 296], *Голуба* [2, 123], *Городоцька* [2, 36], *Краківська* [2, 265], *Підвальна* [2, 176], *Прогулянка* [2, 17], *Пекарська* [2, 296], *700-річчя Львова* [2, 168], *Хоруниця* [2, 261]. Зустрічаються і назви закладів громадського харчування (*кафе «Ватра»* [2, 168], *ресторани «Під Лева»* [2, 204] та «*Львів*» [2, 27], *паб «Кентавр»* [2, 27]) та готелів («*Інтурист*» [2, 218], «*Hotel de la Russie*» [2, 261]) для детальної характеристики подій або персонажів роману. Інколи опосередковано сюжет торкається і освітніх закладів (*Державна рільнича школа в селі Черниці під Стриєм* [2, 121]; *Вільний український університет* [2, 204]; *Медичний*

(*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького* [2, 295]); *Кременецький педагогічний інститут* [2, 132]).

Менш важливі для сюжету, але цікаві для ономастики львівські урбаноніми, що використовує в оповіді Ю. Винничук: *Ринок* [2, 205]; *Церква Петра і Павла* [2, 225]; *Порохова Вежа* [2, 176], *Личаківський цвинтар* [2, 24], *Меморіальна дошка на будинку Тернопільської гімназії* [2, 250].

У тексті роману Ю. Винничука розвиваються три сюжетні лінії: 2 перших – це старий та сучасний Львів, але автор створює ще й фантастичне місто. У ньому герої мандрують через сновидіння, але для позначення географічних назв цього іншого світу письменник використовує вигадані топоніми. Так, персонажі збираються «*ТАМ*» [2, 99], *на вулиці короля Марка* [2, 262], *вулиці Матильди* [2, 207], у «*Школі кохання*» [2, 72], у пекарні «*Цвібак Колівський*» [2, 262] чи в «*Клубі Розбитих Сердеч*» [2, 205]». Вони надають роману загадковості та неповторності. Ну і, звичайно, власне авторські оніми надають твору постмодерного колориту.

Висновки і перспективи дослідження. У романі «Лютетія» Юрій Винничук переплітає реальні та фантастичні топоніми. Серед них сучасні та архаїчні географічні власні назви. Топонімія сюжету не лише просторово-орієнтує, локалізує дії персонажів, а й надає героям певні характеристики. Отже, проведене дослідження засвідчило, що простір «Лютетії» насичений топонімами, за допомогою яких письменник досягає часопросторової гармонії постмодерного сюжету. Аналіз усіх онімів художнього простору роману Юрія Винничука «Лютетія» буде темою наших подальших розвідок.

Література

1. *Белей Л.* Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX – XX ст. Ужгород: Патент, 1995. 120 с. 2. *Винничук Ю.* Лютетія. Харків: Видавництво Фоліо, 2017. 314 с. 3. *Карпенко Ю.* Ономастика нової прози В.П.Катаєва. Одеса: ОГУ, 1987. 33 с. 4. *Немировская Т.В.* Некоторые проблемы литературной ономастики. *Актуальные вопросы русской ономастики.* Киев. 1988. С. 46–49. 5. *Фонякова О.* Имя собственное в художественном тексте. Ленинград: ЛГУ, 1990. 104 с.

Марія Сергієнко,

*здобувач вищої освіти 2 року навчання
за другим (магістерським) рівнем
факультету іноземних мов
Університету Ушинського*

Науковий керівник: к.пед.наук, доц. О. М. Трубіцина

НАВЧАННЯ УЧНІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНИХ КРАЇНОЗНАВЧИХ ТЕКСТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті досліджено особливості відбору країнознавчих текстів у процесі формування у старшокласників лінгвосоціокультурної компетентності в англomовному читанні на уроках країнознавства у руслі сучасних тенденцій у галузі профільної освіти.